

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1297/2025-2-20>

А. В. Булайтіс

*Національний університет цивільного захисту України,
м. Черкаси, Україна*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7128-4835> – А. В. Булайтіс
 mr.bulaytiss@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОГО КОМПОНЕНТА В СТРУКТУРІ НАДІЙНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІРОТЕХНІКІВ ДСНС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. У статті подано результати комплексного емпіричного дослідження психологічних чинників емоційно-вольового компонента надійності професійної діяльності піротехніків Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС), які виконують завдання з гуманітарного розмінування в умовах воєнного стану. Загальна вибірка становила 374 респонденти, які були розподілені на дві групи залежно від рівня надійності їх професійної діяльності: група з високим рівнем (ВРНПД) та група з достатнім рівнем (ДРНПД). Основними психодіагностичними методиками дослідження виступили: «Особистісна шкала проявів тривожності Тейлора» та опитувальник «Проактивний копінг».

Також у статті проведено теоретико-семантичний аналіз поняття емоційно-вольового складника надійності професійної діяльності та вивчено основні нормативні документи, що регламентують службову діяльність піротехнічних підрозділів ДСНС.

Порівняльний аналіз рівнів тривожності показав відсутність статистично значущих відмінностей між групами (усі показники за $p > 0,05$), що свідчить про відносно однорідний розподіл рівнів тривожності серед обстежених піротехніків. Водночас у групі з ДРНПД відзначено дещо більшу частку осіб із високими показниками тривожності (21,62% проти 16,37% у групі з ВРНПД), що може негативно позначатися на надійності виконання завдань на етапі гуманітарного розмінування території, знешкодження (знищення) виявлених вибухонебезпечних предметів (ВНП). Практичним наслідком цього є необхідність додаткового психологічного супроводу таких фахівців, зокрема шляхом індивідуальної роботи в межах профілактичних та тренінгових програм.

Аналіз результатів за методикою «Проактивний копінг» показав наявність статистично значущих відмінностей за більшістю шкал. Такі показники можуть свідчити про кращу здатність піротехніків із ВРНПД більш усвідомлено аналізувати ситуації, прогнозувати можливі стресори та заздалегідь готуватися до їх подолання, а також активніше використовувати інформаційні ресурси колективу. Отримані результати статистично підтверджують, що високий рівень надійності професійної діяльності піротехніків тісно пов'язаний з розвитком конструктивної копінг-поведінки, яка забезпечує ефективну адаптацію до екстремальних умов, збереження психоемоційної стабільності та безпомилковості дій під час виконання завдань із гуманітарного розмінування.

З огляду на це особливого значення набуває емоційно-вольова надійність, яка виступає визначальним чинником безпомилкового виконання роботи піротехніком ДСНС, на етапі розмінування території, знешкодження (знищення) виявлених ВНП. Самоконтроль, холонокровність і здатність до саморегуляції емоцій є гарантією безпеки самого фахівця з розмінування, його колег та цивільного населення. Практичні результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення програм психологічної підготовки, відбору та підвищення надійності професійної діяльності особового складу ДСНС.

Ключові слова: надійність професійної діяльності, емоційно-вольова надійність, копінг-поведінка, піротехніки, особистісна тривожність, безпомилковість, екстремальні умови діяльності, воєнний стан.

FEATURES OF THE EMOTIONAL-VOLITIONAL COMPONENT IN THE STRUCTURE OF PROFESSIONAL RELIABILITY OF SAPPERS OF THE STATE EMERGENCY SERVICE OF UKRAINE UNDER MARTIAL LAW

Abstract. The article presents the results of a comprehensive empirical study of the psychological factors underlying the emotional-volitional component of professional reliability among sappers of the State Emergency Service of Ukraine (SES), who perform humanitarian demining tasks under martial law. The total sample consisted of 374 respondents, divided into two groups according to the level of their professional reliability: the group with a high level (HLPR) and the group with a sufficient level (SLPR). The main psychodiagnostic tools used in the study were: “the Taylor Manifest Anxiety Scale” and “the Proactive Coping Inventory”.

In addition, the article provides a theoretical and semantic analysis of the concept of the emotional-volitional component of professional reliability and examines the main regulatory documents governing the service activity of SES sapper units.

A comparative analysis of anxiety levels showed no statistically significant differences between the groups (all indicators at $p > 0.05$), indicating a relatively homogeneous distribution of anxiety levels among the examined specialists. At the same time, the SLPR group showed a somewhat higher proportion of individuals with elevated anxiety scores (21.62% compared to 16.37% in the HLPR group), which may negatively affect task reliability during humanitarian demining and the neutralization (destruction) of explosive ordnance (EO). The practical implication of this finding is the need for additional psychological support for such specialists, particularly through individual work within preventive and training programs.

The analysis of the Proactive Coping Inventory results revealed statistically significant differences on most scales. These findings indicate that sappers with HLPR demonstrate greater ability to consciously analyze situations, anticipate potential stressors and prepare in advance to cope with them, as well as more actively employ the informational resources of their team. The obtained results statistically confirm that a high level of professional reliability is closely linked with the development of constructive coping behavior, which ensures effective adaptation to extreme conditions, maintenance of psycho-emotional stability, and error-free performance during humanitarian demining operations.

In this regard, emotional-volitional reliability acquires particular importance as a decisive factor for error-free performance of SES sappers at the stage of mine clearance and EO neutralization (destruction). Self-control, composure, and the ability to regulate emotions are critical guarantees of the safety of the sapper, their colleagues, and the civilian population. The practical outcomes of this study can be applied to improve psychological training programs, personnel selection, and the enhancement of professional reliability among SES staff.

Key words: professional reliability, emotional-volitional reliability, coping behavior, sapper, personal anxiety, error-free performance, extreme working conditions, martial law.

Постановка проблеми. Проблема формування емоційно-вольового компонента надійності професійної діяльності набуває особливої ваги в діяльності піротехніків ДСНС в умовах воєнного стану. Ці фахівці працюють у середовищі постійної невизначеності та високого ризику, де навіть мінімальна емоційна дестабілізація або втрата вольового самоконтролю здатні призвести до критичних наслідків як серед самих працівників, так і серед цивільного населення. Емоційно-вольовий компонент надійності професійної діяльності в такому контексті визначається як інтегральна здатність зберігати емоційну стабільність, керувати інтенсивними стресовими реакціями та підтримувати вольову регуляцію поведінки для безпомилкового виконання завдань у реальних воєнних та післявоєнних умовах.

Основним завданням піротехнічної служби ДСНС є виконання заходів з гуманітарного розмінування. У свою чергу гуманітарне розмінування – це діяльність, унаслідок якої відбувається усунення загроз від мін, вибухонебезпечних предметів (далі – ВМП), включаючи технічне обстеження, складання карт, очищення, маркування, складання документації після очищення, зв'язок із громадами з питань протимінної діяльності та передача очищеної території [4]. Відповідно до Стандартної операційної процедури (далі – СОП) 7.10.1/ДСНС «Організація управління операціями щодо очищення (розмінування) територій від вибухонебезпечних предметів, що проводяться органами та підрозділами цивільного захисту», практичні етапи гуманітарного розмінування складаються з:

- нетехнічного обстеження;
- маркування території;
- технічного обстеження;
- розмінування території, знешкодження (знищення) виявлених ВНП;
- передачі території кінцевим бенефіціарам [6].

Кожен із цих етапів гуманітарного розмінування характеризується специфічними умовами виконання робіт, високою відповідальністю та непередбачуваністю. Проте найнебезпечнішим та ризиковим залишається етап розмінування території, знешкодження (знищення) виявлених ВНП. Саме на цьому етапі найчастіше піротехніки ДСНС отримують травми та поранення. На жаль, станом на 04 квітня 2024 року з початку війни загинув 21 піротехнік, 87 отримали поранення [2].

Такі трагічні наслідки виконання службових обов'язків піротехніками ДСНС навели нас на думку щодо проведення психологічного дослідження емоційно-вольового компонента надійності професійної діяльності як ключового показника безпомилкової роботи на етапі розмінування території.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Що стосується загальної проблематики вивчення поняття надійності, то серед сучасних вітчизняних авторів варто виділити таких, як: О.П. Євсюков, О.С. Колесніченко, А.С. Куфлієвський, Д.В. Лебедев, С.Ю. Лебедева, С.М. Миронець, О.О. Назаров, Н.В. Оніщенко, Л.А. Перелигіна, І.І. Приходько, В.П. Садковий, І.О. Склень, О.В. Тімченко, В.Є. Христенко, І.О. Шевченко та багато інших. Зазначені автори працюють над вивченням питання надійності професійної діяльності фахівців екстремального профілю діяльності, що є актуальним та відповідає тематиці нашого дослідження.

Поняття «воля», як і поняття «емоції», були представлені ще античними стародавніми філософами, які наділяли людину трьома основними властивостями: розумом, свідомістю і волею. На думку Арістотеля, поняття волі було необхідним для пояснення породження дії, заснованої не на бажаннях людини, а на розумному її осмисленні. Таким чином, емоційно-вольова надійність, будучи свого роду вольовим актом, керуючим емоційним станом, служить стабілізатором для підтримки оптимального емоційного стану людини [5].

Таке твердження наводить нас на думку, що емоційно-вольовий компонент надійності професійної діяльності, який характеризується оптимальним емоційним станом, є запорукою якісного та безпомилкового виконання службових

обов'язків піротехніками ДСНС на етапі проведення очищення (розмінування) територій як найнебезпечнішого та найвідповідальнішого відрізка всього гуманітарного розмінування.

Схожої думки у своєму дослідженні притримується і В.М. Платонов. На його погляд, емоційно-вольовий компонент складається з різних індивідуально-психологічних властивостей, що у своєму механізмі має емоційну сферу та вольовий компонент [3]. У дослідженні автора емоційно-вольовий компонент піротехніків ДСНС виділений експертами як цілий блок, що включає різні індивідуально-психологічні показники, які напряму впливають на безпомилковість у здійсненні діяльності.

Перед тим як перейти до результатів дослідження емоційно-вольового компонента надійності професійної діяльності піротехніків ДСНС, треба зазначити, що саме фахівці-сапери виконують на етапі розмінування території знешкодження (знищення) виявлених ВНП. Розмінування територій піротехніками ДСНС здійснюється такими методами: очищення територій, забруднених ВНП, ручним способом; очищення району ведення бойових дій; розмінування з використанням машин механізованого розмінування та очищення з використанням мінно-пошукових собак. Одразу зазначимо, що в нашому дослідженні не брали участь піротехніки, які працюють із мінно-пошуковими собаками, бо, по-перше, їх не було в тих підрозділах, де ми працювали і, по-друге, кількість таких фахівців доволі обмежена і є не суттєвою від загального обсягу спеціалістів з розмінування системи ДСНС.

Відповідно до нормативних документів, мінімальна глибина очищення (розмінування) повинна становити не менше ніж 15 сантиметрів. Глибину розмінування може бути збільшено в разі наявності відомостей знаходження ВНП на інших глибинах, а також за замовленням бенефіціара [6].

Далі перейдемо до розбору кожного із вищеперелічених методів розмінування:

1. Метою очищення (розмінування) територій ручним способом є пошук та виявлення ВНП за допомогою металодетекторів та щупів, вилучення виявлених боєприпасів та створення умов для безпечного використання бенефіціарами очищеної (розмінуваної) території. Порядок проведення очищення (розмінування) територій, оформлення звітної документації та здійснення контролю якості регламентується СОП 09.10/ДСНС «Порядок проведення органами та підрозділами цивільного захисту очищення (розмінування) територій, забруднених вибухонебезпечними предметами, ручним способом» [7].

2. Метою очищення району ведення бойових дій (далі – ОРВБД) є виявлення вибухонебезпечних предметів шляхом візуального обстеження територій або із застосуванням засобів пошуку ВВП.

Залежно від пріоритетів і цільового використання території можуть використовуватися методи ОРВБД:

- очищення (розмінування) поверхні ґрунту шляхом візуального пошуку без використання ручного металодетектора;
- очищення (розмінування) поверхні ґрунту шляхом візуального пошуку із використанням ручного металодетектора;
- очищення (розмінування) у товщі ґрунту з використанням ручного металодетектора;
- очищення (розмінування) у товщі ґрунту з використанням широкорамового металодетектора.

Методи проведення робіт з ОРВБД взаємопов'язані та доповнюють один одного (комбінуються) у процесі проведення робіт.

Порядок проведення робіт з ОРВБД, оформлення звітної документації та здійснення контролю якості регламентується СОП 09.11/ДСНС «Порядок проведення органами та підрозділами цивільного захисту очищення (розмінування) району ведення бойових дій» [8].

3. Метою використання машин механізованого розмінування є зменшення ризику для життя та здоров'я людей, які здійснюють розмінування, підвищення продуктивності роботи з розмінування, зменшення кінцевих витрат і скорочення часу на виконання завдань. Порядок проведення робіт з використанням машин механізованого розмінування, оформлення звітної документації та здійснення контролю якості регламентується СОП 09.50/ДСНС «Порядок проведення органами та підрозділами цивільного захисту розмінування територій, забруднених вибухонебезпечними предметами з використанням машин механізованого розмінування» [9].

Після виконання робіт з очищення (розмінування) території будь-яким зі способів проводиться збирання, облік і узагальнення повної інформації щодо процесу знищення ВВП. Облік інформації про виконання робіт з очищення (розмінування) територій здійснюється з метою формування комплексної бази даних, яка відображає масштаби, характер та результати діяльності піротехнічних підрозділів. Такий облік забезпечує можливість систематизованого збереження відомостей про проведені заходи, їх ефективність і специфіку, що, у свою чергу, створює підґрунтя для подальшого аналізу, планування і вдоскона-

лення організації робіт у сфері гуманітарного розмінування. Формування єдиної інформаційної системи сприяє підвищенню прозорості та керуваності процесів, дозволяє здійснювати моніторинг динаміки виконання завдань і забезпечує обґрунтоване ухвалення управлінських рішень, що в майбутньому зменшує кількість допущених помилок.

Серед найбільш поширених помилок, що виникають на етапі розмінування території, знешкодження (знищення) виявлених ВВП, можна відзначити:

- використання технічного обладнання, яке не відповідає міжнародним стандартам, має дефекти або взагалі зламане. Така діяльність знижує точність виявлення ВВП та може призвести до трагічних наслідків;
- недостатня підготовленість та низький рівень практичних навичок, зумовлені обмеженим часом чи якістю навчання;
- неспроможність адекватно ідентифікувати нові зразки або модифікації вибухонебезпечних предметів, що призводить до помилок у класифікації та знешкодженні;
- зниження рівня уваги, саморегуляції та концентрації під час проведення операцій з ізоляції чи транспортування вибухових пристроїв;
- недотримання протоколів щодо перевірки наявності мін-пасток та інших вторинних вибухонебезпечних загроз;
- помилки у використанні засобів індивідуального захисту;
- перевищення допустимого часу роботи в умовах підвищеного навантаження, що призводить до фізичного та когнітивного виснаження;
- недостатня фіксація та документування результатів робіт, що ускладнює подальший контроль і аналіз очищених ділянок;
- ігнорування або несвоєчасне оновлення інструкцій та стандартів безпеки, що не враховує сучасні вимоги й ризики;
- психологічні помилки, зумовлені надмірною самовпевненістю чи, навпаки, високим рівнем тривожності, що негативно впливає на точність і швидкість прийняття рішень.

Отже, метою статті є дослідження емоційно-вольового компонента надійності професійної діяльності піротехніків ДСНС, що виконують свої обов'язки на практичному етапі розмінування території, знешкодження (знищення) виявлених ВВП в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Загальна кількість вибірки – 374 особи, яких було розділено на дві групи досліджуваних піротехніків. До першої групи ввійшло 226 осіб (60,4%) – це

піротехніки, які мають високий рівень надійності професійної діяльності (ВРНПД). Друга група становила 148 осіб (39,6%) – це піротехніки, що мають достатній рівень надійності професійної діяльності (ДРНПД). Більш детальні критерії розподілу вибірки представлено в нашому минулому дослідженні «Особливості надійності професійної діяльності піротехніків Державної служби України з надзвичайних ситуацій в умовах війни» [1].

Для статистичного аналізу даних ми застосовували метод математичного оброблення емпіричних результатів та статистичний критерій описової статистики χ^2 -кутове перетворення Фішера та t -критерій Стюдента для незалежних вибірок. Отримані результати емпіричного дослідження оброблялися за допомогою пакетів програм оброблення статистичних даних: SPSS 23.0.

Для визначення рівня емоційно-вольового компонента надійності професійної діяльності піротехніків ДСНС було використано комплекс таких психодіагностичних методик:

1. «Методика тривожності Тейлора (Taylor Manifest Anxiety Scale, TMAS)» використовується для дослідження особистісної тривожності як стійкої індивідуально-психологічної характеристики, що дає об'єктивні індикатори емоційної стабільності й вольової регуляції, які є ключовими складниками надійності піротехніків ДСНС;

2. Опитувальник «Проактивного копіngu» (L. Aspinwall, R. Schwarzer, S. Taubert, 1999; адаптація скороченого варіанта – О.П. Белінська, А.В. Вечерін, О.Р. Агадулліна, 2018), який застосовується для вивчення когнітивних, афективних та поведінкових стратегій подолання стресу, зорієнтованих на майбутнє.

Результати за методикою «Особистісної шкали проявів тривоги Тейлора» представлено в таблиці 1.

Порівняльний аналіз усіх рівнів тривожності за «методикою Тейлора» показав відсутність статистично значущих відмінностей між групами піротехніків ДСНС із різним рівнем надійності професійної діяльності. Усі показники на рівні $p > 0,05$, що свідчить про загальний розподіл категорій тривожності у двох вибірках на подібному рівні.

Треба зазначити, що у групі з ДРНПД спостерігається дещо більша частка осіб з високим рівнем тривожності (21,62% проти 16,37% у групі з ВРНПД), що може негативно впливати на роботу таких піротехніків під час очищення (розмінування) території, хоча різниця не досягає рівня статистичної значущості. На нашу думку, психологічній службі, піротехніки якої отримали дуже високі показники тривожності (3,96% – група з ВРНПД; 4,05% – група з ДРНПД) треба внести цих фахівців до журналу «Обліку додаткової індивідуальної роботи з особами, які мають соціально-психологічні та особистісні труднощі» для допомоги та покращення їхнього стану.

Таким чином, ми можемо зробити висновки, що особистісна тривожність як відносно стабільна риса є поширеною серед обох груп піротехніків, особливо в період воєнного стану, проте вона не виступає диференційним предиктором рівня надійності професійної діяльності. У практичному аспекті це свідчить про необхідність комплексної психологічної підготовки та підтримки, орієнтованої не стільки на зниження базової тривожності, скільки на розвиток адаптивних стратегій її регуляції в процесі виконання завдань з гуманітарного розмінування в умовах військового стану.

Результати за методикою «Проактивний копінг» представлено в таблиці 2 та на рисунку 1.

Висновки. Порівняльний аналіз рівнів особистісної тривожності за «методикою Тейлора» показав, що у двох груп піротехніків ДСНС – із високим та достатнім рівнем надійності професійної діяльності – статистично значущих відмінностей не виявлено (усі показники за $p > 0,05$). Це свідчить про подібність розподілу категорій тривожності серед обстежених. Разом із тим у групі з достатнім рівнем надійності зафіксовано дещо більшу частку осіб із високими показниками тривожності, що може негативно впливати на якість виконання завдань під час гуманітарного розмінування. Практично доцільним є взяття таких фахівців на додатковий облік психологічною службою для індивідуальної профілактичної роботи.

Таблиця 1

Показники прояву тривожності піротехніків ДСНС із різним рівнем надійності професійної діяльності ($n_1 = 226$; $n_2 = 148$)

Рівень тривоги (бали)	n_1 . (у %)	n_2 . (у %)	ϕ	p
Низький (0–4)	7,97	6,08	0,074	–
Середній низький (5–15)	42,06	36,49	0,114	–
Середній високий (16–24)	29,66	31,76	0,046	–
Високий (25–40)	16,35	21,62	0,134	–
Дуже високий (41–50)	3,96	4,05	0,004	–

Порівняльні показники стратегій поведінки піротехніків ДСНС із різним рівнем надійності професійної діяльності під час подолання потенційних стресових ситуацій ($n_1 = 226$; $n_2 = 148$)

Шкала (копінги)	M1 (SD1)	M2 (SD2)	t	p	d
Проактивний	17,80 (4,33)	16,55 (4,46)	2,67	<0,01	0,28
Рефлексійний	16,71 (3,35)	15,36 (3,59)	3,64	<0,001	0,39
Планування	8,49 (2,46)	8,45 (2,54)	0,17	0,86	0,02
Превентивний	15,82 (3,34)	13,43 (4,65)	5,41	<0,001	0,61
Інструментальна підтримка	10,15 (2,84)	9,41 (3,11)	2,32	<0,05	0,25
Емоційна підтримка	9,82 (3,33)	10,25 (3,12)	-1,27	0,20	-0,13

Радарна діаграма копінг-стратегій піротехніків ДСНС з різним рівнем надійності професійної діяльності

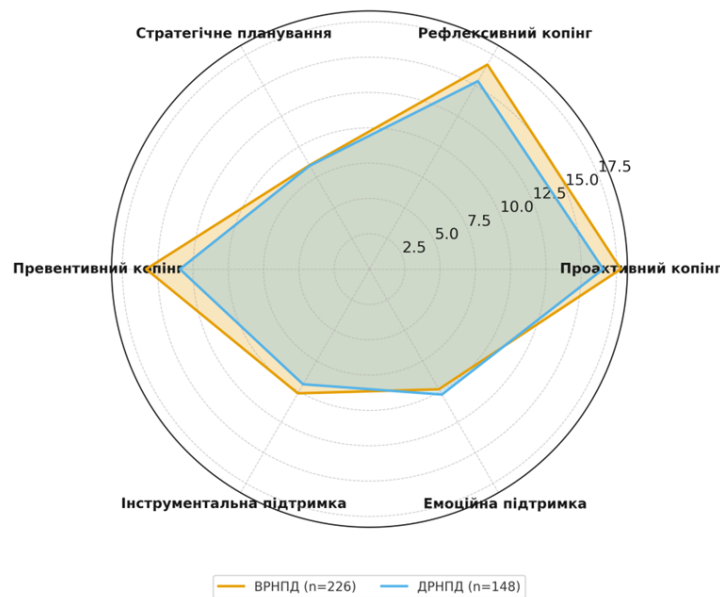

Рис. 1. Радарна діаграма копінг-поведінки піротехніків ДСНС із різним рівнем надійності професійної діяльності

Аналізуючи результати за методикою «Проактивний копінг», виявляємо впевнено статистично значущі розбіжності між групами по ряду шкал. Піротехніки з ВРНПД мають більш виражені показники за шкалами «проактивний копінг» ($t=2,67$; $p<0,01$; $d=0,28$), «рефлексивний копінг» ($t=3,64$; $p<0,001$; $d=0,39$), «превентивний копінг» ($t=5,41$; $p<0,001$; $d=0,61$) та «пошук інструментальної підтримки» ($t=2,32$; $p<0,05$; $d=0,25$). Це свідчить про їх більшу здатність сприймати напругу як ресурс розвитку, ретельніше аналізувати ситуацію, передбачати можливі стресори й готуватися до них завчасно, а також активніше використовувати інформаційні ресурси колективу. У свою чергу показники за шкалами «стратегічне планування» та «пошук емоційної підтримки» не виявили значущих відмінностей між групами, що вказує на відносну однорідність у цих сферах між групами опитаних.

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що високий рівень надійності професійної діяльності піротехніків ДСНС пов'язаний із

більш розвиненими копінг-стратегіями, які дозволяють ефективно адаптуватися до стресогенних умов воєнного часу. Водночас особистісна тривожність, попри свою поширеність, не виступає диференційним чинником між групами та притаманна всім піротехнікам незалежно від рівня їх надійності.

Отримані дані підкреслюють необхідність упровадження комплексних програм психологічної підготовки, спрямованих не стільки на зниження базової тривожності, скільки на розвиток проактивних та превентивних стратегій подолання потенційних стресорів, що забезпечуватимуть стійкість і надійність виконання професійних завдань у сфері гуманітарного розмінування. Фундаментальним чинником у цьому питанні є емоційно-вольовий компонент надійності професійної діяльності піротехніка, рівень якого безпосередньо може впливати на якість і безпомилковість виконання робіт на етапі розмінування території та знешкодження (знищення) виявлених ВНП.

З огляду на вищевикладене стає очевидним, що проблематика емоційно-вольового компонента надійності професійної діяльності піротехніків ДСНС в умовах воєнного стану набуває особливої актуальності та потребує подальших досліджень.

Список літератури:

1. Булайтіс А.В. Особливості надійності професійної діяльності піротехніків Державної служби України з надзвичайних ситуацій в умовах війни. *Габітус : науковий журнал з соціології та психології*. 2025. Т. 2. № 75. С. 106–112. Одеса : ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій». DOI: <https://doi.org/10.32782/hbts.75.2.18>.
2. Глава МВС: За час війни 289 цивільних загинули, підірвавшись на мінах, зокрема 15 дітей. *Інтерфакс Україна*. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/978057.html> (дата звернення: 20.09.2025).
3. Платонов В. Професіографічний аналіз діяльності фахівців піротехнічних підрозділів ДСНС : дис. ... канд. психол. наук : 053. Харків, 2023. 212 с.
4. Протимінна діяльність. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/protiminna-diialnist> (дата звернення: 20.09.2025).
5. Ся Цзюань. Формування емоційно-вольової надійності підлітків у процесі виконання вокально-хорових творів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 : «Теорія та методика музичного навчання» ; наук. керівник О.М. Олексюк ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2017. 240 с.
6. СОП-07.10.1/ДСНС. Організація управління операціями щодо очищення (розмінування) територій від вибухонебезпечних предметів, що проводяться органами та підрозділами цивільного захисту. *Державна служба України з надзвичайних ситуацій*. Київ, 2024. URL: <https://dsns.gov.ua/upload/2/1/9/5/9/8/v-841-sop-07101.pdf> (дата звернення: 20.09.2025).
7. СОП-09.10/ДСНС. Порядок проведення органами та підрозділами цивільного захисту очищення (розмінування) територій, забруднених вибухонебезпечними предметами, ручним способом. *Державна служба України з надзвичайних ситуацій*. Київ, 2019. URL: <https://dsns.gov.ua/upload/2/6/8/9/6/4/w8U1FRIA8jtuJP1ay8pcIxpRJIwwhOM75TYtsxSJ.pdf> (дата звернення: 20.09.2025).
8. СОП-09.11/ДСНС. Порядок проведення органами та підрозділами цивільного захисту очищення (розмінування) району ведення бойових дій. *Державна служба України з надзвичайних ситуацій*. Київ, 2019. URL: <https://dsns.gov.ua/upload/2/6/8/9/6/4/w8U1FRIA8jtuJP1ay8pcIxpRJIwwhOM75TYtsxSJ.pdf> (дата звернення: 20.09.2025).
9. СОП-09.50/ДСНС. Порядок проведення органами та підрозділами цивільного захисту розмінування територій, забруднених вибухонебезпечними предметами з використанням машин механізованого розмінування. *Державна служба України з надзвичайних ситуацій*. Київ, 2023. URL:

<https://dsns.gov.ua/upload/1/8/0/4/9/9/5/sop-mex-rozmin.pdf> (дата звернення: 20.09.2025).

References:

1. Bulaitis, A. V. (2025). Osoblyvosti nadiinosti profesiinoi diialnosti pirotekhniv Derzhavnoi sluzhby Ukrainy z nadzvychainykh sytuatsii v umovakh viiny [Specific features of professional reliability of a SES sapper of State Emergency Service of Ukraine in war-time conditions]. *Habitus: Scientific Journal of Sociology and Psychology*, 2 (75), 106–112. Odesa: Black Sea Research Institute of Economics and Innovation. DOI: <https://doi.org/10.32782/hbts.75.2.18> [in Ukrainian].
2. Ministry of Internal Affairs of Ukraine. (2024, April 4). Hlava MVS: Za chas viiny 289 tsyvilnykh zahynuly, pidirvavshys na minakh, zokrema 15 ditei [Head of the Ministry of Internal Affairs: During the war, 289 civilians were killed by mines, including 15 children]. *Interfax-Ukraine*. Retrieved from: <https://interfax.com.ua/news/general/978057.html> [in Ukrainian].
3. Platonov, V. (2023). Profesiohrafichnyi analiz diialnosti fakhivtsiv pirotekhnichnykh pidrozdiliv DSNS [Professiographic analysis of the activities of SESU pyrotechnics specialists] (Candidate of Psychological Sciences dissertation, Specialty 053). Kharkiv. [in Ukrainian].
4. Ministry of Defence of Ukraine. (n.d.). Protyminna diialnist [Mine action]. Retrieved from: <https://mod.gov.ua/protiminna-diialnist> [in Ukrainian].
5. Sia, J. (2017). Formuvannia emotsiino-volovoi nadiinosti pidlitkiv u protsesi vykonannia vokalno-khorovykh tvoriv [Formation of emotional-volitional reliability of adolescents in the process of performing vocal and choral works] (Candidate of Pedagogical Sciences dissertation, Specialty 13.00.02). National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv. [in Ukrainian].
6. State Emergency Service of Ukraine. (2024). SOP-07.10.1/DSNS. Orhanizatsiia upravlinnia operatsi-amy shchodo ochyshchennia (rozminuvannia) terytorii vid vybukhonebezpechnykh predmetiv [Organization of management of operations for clearing (demining) territories from explosive objects]. Retrieved from: <https://dsns.gov.ua/upload/2/1/9/5/9/8/v-841-sop-07101.pdf> [in Ukrainian].
7. State Emergency Service of Ukraine. (2019). SOP-09.10/DSNS. Poriadok provedennia orhanamy ta pidrozdilamy tsyvilnoho zakhystu ochyshchennia (rozminuvannia) terytorii, zabrudnennykh vybukhonebezpechnymy predmetamy, ruchnym sposobom [Procedure for manual demining of territories contaminated with explosive objects by civil protection units]. Retrieved from: <https://dsns.gov.ua/upload/2/6/8/9/6/4/w8U1FRIA8jtuJP1ay8pcIxpRJIwwhOM75TYtsxSJ.pdf> [in Ukrainian].
8. State Emergency Service of Ukraine. (2019). SOP-09.11/DSNS. Poriadok provedennia orhanamy ta pidrozdilamy tsyvilnoho zakhystu ochyshchennia (rozminuvannia) raionu vedennia boiovykh dii [Procedure for demining of combat areas by civil protection units].

Retrieved from: <https://dsns.gov.ua/upload/2/6/8/9/6/4/w8U1FRIA8jtuJP1ay8pcIxPRJIwwhOM75TYtsxSJ.pdf> [in Ukrainian].

9. State Emergency Service of Ukraine. (2023). SOP-09.50/DSNS. Poriadok provedennia orhanamy ta pidrozdilamy tsyvilnoho zakhystu rozminuvan-

nia terytorii z vykorystanniam mashyn mekhanizovano rozminuvannia [Procedure for demining territories using mechanized demining machines by civil protection units]. Retrieved from: <https://dsns.gov.ua/upload/1/8/0/4/9/9/5/sop-mex-rozmin.pdf> [in Ukrainian].

© А. В. Булайтіс

Оглядова

Надійшла до редакції 11.09.2025

Прийнято до публікації 18.10.2025

Опублікована 02.12.2025